

תוצרת מקומית | מרחב הנעמן כמרחב יצרני

LANDBASICS_נחל-ים | מרחב הנעמן

מגישים: שקד פריד, דן אילוז, ליאת מוקדי
מנחות: אד' נוף מתניה ז"ק ואד' נוף מיכל בן-שושן

עמק זבולון, בו זורם נחל הנעמן, הוא בעל היסטוריית שפע מים, מעיינות ונוף ביצות אשר היו מוצפות תדיר. עושר המים ופוריות הקרקעות הצמיחו ממזרח לנחל מישורי חקלאות רחבים. סמיכותו של האזור לחיפה המנדטורית, בזמנו עיר נמל תעשייתית בינלאומית, תרמה לתקומת התעשייה והיישוב. עם הקמת הקיבוצים באזור נוסף ענף המדגה, שעשה גם הוא שימוש במשאב. בשנות ה-60 האופי היצרני דבק בעברו המערבי של הנחל והוקמה בו תעשייה אשר ניצלה את המים הזורמים לקירור וסילוק השפכים.

המהפכה התעשייתית שינתה את פני החברה והיא מחולל מרכזי במרחב בו אנו חיות. התיעוש והמשברים התברואתיים שבאו בעקבותיו, עודדו בין היתר את התפתחות התכנון העירוני המודרניסטי. האיזור (zoning), מהעקרונות המובילים בתכנון המודרני, אומץ גם במדינת ישראל הצעירה (עיר-תעשייה, חתוקה, חנני, בר) והתעשייה תוכננה בסמיכות או בנפרד מהערים.

הפרדה זו נוצרה ולא בכדי. סמיכות בין מגורים ותעשייה עלולה לעורר קונפליקטים רבים, אך ייתכן והפרדה אבסולוטית זו כבר איננה כורח המציאות בעת הנוכחית ואף ייתכן שניתן להרוויח מהורדת המחיצות.

כיום, מרחב נחל הנעמן הינו מרחב יצרני עשיר ומגוון אך הוא נפקד שגרה ציבורית או כוונות תכנוניות. בנוסף, למרות הקשר ההדוק בין אופיו היצרני, מאפייניו הפיזיים הטבעיים וחלקו האינטגרלי במפעל ההתיישבות היהודית באזור, אזורי התעשייה שבו אינם חלק אינהרנטי מהרצף היישובי כבעבר. יתרה מכך, משאבי הנוף נשחקו ונוצלו כך שגם הם אינם עוד חלק מהסיפור המקומי. נוף הביצות יובש, הנחל תועל וזוהם ומי התהום נשאבו כמעט עד תום. מה הוא אותו "נוף יצרני" אם כן, והאם מרחב נחל הנעמן יכול לשוב ולשאת את זהותו היצרנית בגאון?

פרויקט זה בוחן את משולש יחסים זה - הנחל, העיר והתעשייה. הנחת היסוד בבסיס הפרויקט היא כי ראוי שיתפתח שיח בין מה שהיום מכונה "אזור תעשייה" ובין סביבתו, ובכך לייצר מהלך יישובי מגוון אך רציף.

האמצעים העיקריים לשיקום ולכינון מערכת משולשת זו, הם יצירת תשתית נופית ציבורית הנשענת על סיפור המים ההיסטורי ונוף הביצות ומייצרת בלב רצועת התעשייה מרחב פנאי ברוח המקום. תשתית זו, חודרת למרחב התעשייתי, ומייצרת אזורי שהיה של נגר המאפשרים קיום פנאי בקרב ציבור העובדים. פעולות אלו מצטרפות להתוויית סטרוקטורה תעשייתית חדשה, היוצרת דו קיום בין ציבוריות ותפעול ע"ג שריג הרחובות הקיים. כבר היום בקו התפר בין התעשייה למגורים קיימת עדות לשכבה תפקודית משותפת. הפרויקט ממנף את התופעה בשטח ע"י פיתוח מקומי ומשאיר קצה חוט פתוח להמשך חלחול ציבוריות אל תוך אזור התעשייה.